

การออกแบบเครื่องประดับจากอัตลักษณ์ภูมิปัญญา
วัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหาร
Jewelry Design Driven by the WiS.D.om-Based Identity of
Wat Arun Ratchawararam Ratchawaramahawihan

อนุชา กลมเกลี้ยง¹ ฤทธิรัตน์ ดารารัตน์^{1*} กรกฎ ศิริสวัสดิ์² วีระยุทธ รัตนศิริวัฒน์³

Anucha Klomklaeng¹ Rittirat Dararat^{1*} Korakot Srisawad²

Weerayut Rattanasiriwatt³

¹สาขาวิชาการพัฒนาผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาไทย คณะศิลปศาสตร์

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ กรุงเทพมหานคร 10120 ประเทศไทย

¹Program of Thai Wisdom Product Development, Faculty of Liberal Arts,
Rajamangala University of Technology Krungthep, Bangkok, 10120, Thailand

²สาขาวิชาเทคโนโลยีเครื่องเรือนและการออกแบบ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ กรุงเทพมหานคร 10120 ประเทศไทย

²Program of Furniture Technology and Design, Faculty of Science and Technology,
Rajamangala University of Technology Krungthep, Bangkok, 10120, Thailand

³สาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรม คณะวิศวกรรมศาสตร์และเทคโนโลยีอุตสาหกรรม

มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี 76000 ประเทศไทย

³Program of Industrial Technology, Faculty of Engineering and Industrial
Technology, Phetchaburi Rajabhat University, Phetchaburi, 76000, Thailand

*Corresponding author's e-mail : rittirat.d@mail.rmuk.ac.th

วันที่รับ : 16 พฤษภาคม 2568, วันที่แก้ไข : 20 มิถุนายน 2568, วันที่ตอบรับ : 15 กรกฎาคม 2568

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องนี้เป็นงานวิจัยและพัฒนา (Research and development) มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษารูปแบบภูมิปัญญาในวัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหาร 2) ศึกษาความเห็นด้านอัตลักษณ์และความต้องการของนักท่องเที่ยววัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหาร และ 3) ออกแบบเครื่องประดับจากอัตลักษณ์ภูมิปัญญาภายในวัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหาร โดยใช้กระบวนการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods) ทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิ

ด้านประวัติศาสตร์ศิลป์ นักท่องเที่ยว และผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบเครื่องประดับ
จำนวน 108 คน

ผลการวิจัย พบว่า ภูมิปัญญาที่พบในพื้นที่ศึกษา ได้แก่ สถานที่ สถาปัตยกรรม
และศิลปกรรม ซึ่งพระปรางค์ถือเป็นจุดเด่นของอัตลักษณ์ภูมิปัญญาที่มีการประดับ
ด้วยกระเบื้องเคลือบที่สะท้อนทั้งคติความเชื่อทางศาสนา ความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรม
และความวิจิตรเชิงช่าง จึงมีความโดดเด่นที่สุดในเชิงภูมิปัญญา ซึ่งสอดคล้องกับ
ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่ระบุว่า พระปรางค์เปรียบเสมือนสัญลักษณ์ของไทย
และวัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหารจึงมีการออกแบบเครื่องประดับจากอัตลักษณ์
ภูมิปัญญาภายในวัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหารโดยใช้แรงบันดาลใจจากรูปแบบ
กระเบื้องเคลือบ ผลการประเมินชี้ให้เห็นว่า เครื่องประดับแบบที่ 3 ได้รับการประเมิน
ว่ามีความเหมาะสมในระดับดีมาก ($\bar{X} = 4.55$, S.D. = 0.48) และสามารถนำไปพัฒนา
เป็นเครื่องประดับที่สะท้อนอัตลักษณ์ภูมิปัญญาวัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหารได้
อย่างเหมาะสม

คำสำคัญ : ออกแบบ / อัตลักษณ์ / เครื่องประดับ / วัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหาร

Abstract

This research is a Research and Development (R&D) study. The objectives of the study are: 1) to investigate the forms of local wiS.D.om within the temple; 2) to examine tourists' perceptions of identity and their needs; and 3) to design jewelry inspired by the temple's wiS.D.om-based identity. This study employs a mixed methods approach, integrating both qualitative and quantitative data to ensure a comprehensive understanding of the subject matter. The sample group comprises 108 participants, including art history experts, tourists, and jewelry design specialists.

The findings revealed that the wiS.D.om within the study area could be categorized into three dimensions: place, architecture, and fine arts. The central Prang (a Khmer-style tower) emerged as the most prominent identity feature, characterized by its intricate porcelain ornamentation that reflected religious beliefs, cultural relations, and exquisite craftsmanship. This architectural element stood out as a

symbol of wiS.D.om. These findings aligned with tourists' perceptions, which identified the central prang as a symbolic representation of both Thailand and Wat Arun Ratchawararam Ratchawaramahawihan. Accordingly, jewelry designs were developed based on this wiS.D.om-based identity, drawing inspiration from the patterns of polychrome ceramics. The evaluation results indicated that Design 3 was rated at a very high level of appropriateness ($\bar{X}$ = 4.55, S.D. = 0.48), and it demonstrated strong potential for further development into jewelry that meaningfully reflects the unique wiS.D.om-based identity of the temple.

Keywords : Design / Identity / Jewelry / Wat Arun Ratchawararam Ratchawaramahawihan

บทนำ

การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์นับเป็นยุทธศาสตร์สำคัญที่ตอบสนองทั้งเป้าหมายด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ การอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม และการเสริมสร้างอัตลักษณ์ของชาติอย่างยั่งยืน โดยพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์มีความโดดเด่นในฐานะศูนย์กลางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของประเทศไทย ซึ่งประกอบด้วย โบราณสถาน วัดวาอาราม พระบรมมหาราชวัง พิพิธภัณฑ์ และวิถีชีวิตชุมชนดั้งเดิมที่ยังคงดำรงอยู่ ท่ามกลางบริบทของการพัฒนาเมืองสมัยใหม่ถือเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ส่งเสริมการเรียนรู้การสัมผัส และตีความคุณค่าทางวัฒนธรรม เพื่อให้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสามารถเป็นกลไกที่ส่งเสริมทั้งเศรษฐกิจและความยั่งยืนของวัฒนธรรมการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเกาะรัตนโกสินทร์ควรมุ่งเน้นการสร้างคุณค่าเชิงจิตวิญญาณ สุนทรียภาพ และการชื่นชมความหลากหลายของมรดกทางวัฒนธรรมเพื่อสานต่อบทบาทของพื้นที่ประวัติศาสตร์ในฐานะศูนย์กลางวัฒนธรรมร่วมสมัยที่มีชีวิตชีวาและยั่งยืนสำหรับนักท่องเที่ยวทั่วโลก

การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์นับเป็นกลยุทธ์สำคัญที่ช่วยหล่อเลี้ยงเศรษฐกิจ สร้างความเข้าใจในรากเหง้าวัฒนธรรม และส่งเสริมภาพลักษณ์ของประเทศไทยในเวทีนานาชาติ พื้นที่นี้มีลักษณะเฉพาะที่สะท้อนความเป็นศูนย์กลางทางประวัติศาสตร์ การปกครอง และศาสนาอย่างลึกซึ้ง ไม่ว่าจะเป็น

เป็นพระบรมมหาราชวัง วัดพระแก้ว หรือวัดสำคัญอื่น ๆ ซึ่งผนวกรวมความงามของสถาปัตยกรรม ความเชื่อ และวิถีชีวิตชุมชนไว้ด้วยกันอย่างกลมกลืน นโยบายภาครัฐหลายฉบับ เช่น แผนแม่บทเกาะรัตนโกสินทร์ และยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงคุณค่า ล้วนมุ่งหวังให้การอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมเดินควบคู่ไปกับการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน

วัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหารนับเป็นพื้นที่ศึกษาที่มีความน่าสนใจ มีความโดดเด่นทั้งด้านสถาปัตยกรรม จิตรกรรมประดับลาย และคติความเชื่อที่แฝงอยู่ในผังวัด วัดอรุณจึงมิใช่เพียงสถานที่ทางศาสนา แต่ยังเป็น “สื่อวัฒนธรรม” ที่หล่อหลอมความเข้าใจเรื่องชาติ ศาสนา และอัตลักษณ์ไทย การศึกษาพื้นที่วัดอรุณจึงสามารถพัฒนาไปสู่รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และการออกแบบผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ โดยยึดโยงกับอัตลักษณ์ของพื้นที่วัด ในฐานะศูนย์กลางของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของเกาะรัตนโกสินทร์ กล่าวได้ว่า การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเกาะรัตนโกสินทร์ หากขับเคลื่อนบนฐานข้อมูลเชิงพื้นที่เช่นวัดอรุณ จะยังเพิ่มมิติของการมีส่วนร่วมระหว่างท้องถิ่น นักออกแบบ นักวิชาการ และนักท่องเที่ยว ในการรักษาและต่อยอดคุณค่าทางวัฒนธรรมไทยอย่างแท้จริงและยั่งยืน

การออกแบบที่ยึดโยงกับบริบททางวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างลึกซึ้ง โดยเฉพาะในอุตสาหกรรมเครื่องประดับ ซึ่งไม่เพียงเน้นความสวยงามแต่ยังเป็นสื่อกลางในการเล่าเรื่องของดินแดน ผู้คน และวิถีชีวิต รวมถึงการประยุกต์ลวดลายไทยโบราณให้กลายเป็นงานออกแบบร่วมสมัย ล้วนเป็นตัวอย่างของการออกแบบที่ “สื่อสารอัตลักษณ์” และ “คงคุณค่าท้องถิ่น” ได้อย่างมีความหมาย เครื่องประดับไทยในแนวทางนี้จึงไม่ใช่เพียงแฟชั่นหรือของใช้ แต่เป็นการส่งต่อรากวัฒนธรรมในรูปแบบที่จับต้องได้ ขณะเดียวกันก็ส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในระดับชุมชนและประเทศ ทั้งยังสอดคล้องกับกระแสโลกที่ให้ความสำคัญกับความยั่งยืนและความแตกต่าง เฉพาะถิ่น ถือเป็นทางเลือกที่ตอบโจทย์ทั้งเชิงเศรษฐกิจ สังคม และจิตวิญญาณของการอนุรักษ์ และสร้างสรรค์อย่างแท้จริง การออกแบบเครื่องประดับจากแนวคิดการออกแบบเชิงวัฒนธรรม การสื่อสารผ่านรูปทรงและรายละเอียดที่หยิบยืมมาจากบริบทแวดล้อมของภูมิภาคนั้น ๆ โดยไม่จำเป็นต้องใช้วัสดุท้องถิ่น หากแต่ใช้ “ความรู้สึกต่อสถานที่” เป็นแกนกลางในการออกแบบ สำหรับประเทศไทยเครื่องประดับจึงสามารถเป็น “ภาพจำ” ของสถานที่ เป็นการบันทึกจิตวิญญาณของเมือง วัด หรือแหล่งท่องเที่ยวไว้ในรูปของศิลปะ สะท้อนความเป็นไทยในมุมมองร่วมสมัย และยังเชื่อมโยงผู้สวมใส่เข้ากับพื้นที่ผ่านการออกแบบ การออกแบบเครื่องประดับจากอัตลักษณ์เป็นกระบวนการที่

ผสมผสานระหว่างศิลปะ วัฒนธรรม และความคิดสร้างสรรค์ โดยมีเป้าหมายในการสร้างชิ้นงานที่ไม่เพียงแต่สวยงามและมีประโยชน์ใช้สอย แต่ยังสื่อสารเรื่องราว ความหมาย และคุณค่าที่ลึกซึ้งผ่านรูปทรง วัสดุ และเทคนิคการผลิต การนำอัตลักษณ์ มาใช้ในการออกแบบเครื่องประดับมีความสำคัญทั้งในแง่ของการอนุรักษ์และสืบสาน มรดกทางวัฒนธรรม การสร้างคุณค่าที่แตกต่างในตลาด และการตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคที่แสวงหาผลิตภัณฑ์ที่มีความหมายและเรื่องราว

ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะนำอัตลักษณ์ของวัดอรุณกับความเห็นของนักท่องเที่ยว มาประยุกต์ในการออกแบบเครื่องประดับร่วมสมัยเพื่อสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ที่สามารถ สื่อสารเรื่องราวของพื้นที่ ถ่ายทอดคุณค่าทางวัฒนธรรม และส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบภูมิปัญญาภายในวัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหาร
2. เพื่อศึกษาความเห็นด้านอัตลักษณ์และความต้องการของนักท่องเที่ยววัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหาร
3. เพื่อออกแบบเครื่องประดับจากอัตลักษณ์ภูมิปัญญาภายในวัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหาร

กรอบแนวความคิดในการวิจัย

1. กรอบแนวความคิดในการศึกษาวัตถุประสงค์การวิจัยที่ 1

กรอบแนวความคิดในการศึกษาวัตถุประสงค์การวิจัยที่ 1 เพื่อศึกษารูปแบบภูมิปัญญาภายในวัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหาร โดยมีรายละเอียดการศึกษาสรุปเป็น 3 ประเด็น คือ สถานที่ สถาปัตยกรรม และศิลปกรรม เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ เชื่อมโยงไปสู่การออกแบบตามหัวข้องานวิจัย

2. กรอบแนวความคิดในการศึกษาวัตถุประสงค์การวิจัยที่ 2

กรอบแนวความคิดในการศึกษาวัตถุประสงค์การวิจัยที่ 2 เพื่อศึกษาความเห็นและความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มาวัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหาร โดยศึกษาความต้องการต่อมุมมองอัตลักษณ์ความโดดเด่นของภูมิปัญญาภายในวัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหาร ซึ่งมีรายละเอียดการศึกษาในเรื่องของความประทับใจและความรู้สึก รวมถึงกลยุทธ์เพื่อส่งเสริมการตลาดการท่องเที่ยวเพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปออกแบบเพื่อใช้ในการสื่อสารด้านภูมิปัญญา โดยมีแนวคิดปรากฏการณ์วิทยา (phenomenology) ในการวิจัย

การวิเคราะห์ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวเพื่อนำไปสู่การออกแบบเครื่องประดับด้วยแนวทางปรากฏการณ์วิทยาเป็นกระบวนการที่เน้นการเข้าถึงความหมายเชิงประสบการณ์ (Lived experience) ที่นักท่องเที่ยวมีต่อสถานที่ ศิลปะ วัฒนธรรม และองค์ประกอบทางวัฒนธรรม เช่น ลวดลาย สัญลักษณ์ที่พบเจอ การใช้แนวทางปรากฏการณ์วิทยาจะช่วยให้ผู้ออกแบบสามารถเข้าใจความรู้สึก ความทรงจำ และคุณค่าที่นักท่องเที่ยวรับรู้เกี่ยวกับสถานที่นั้น ๆ ได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น โดยเน้นการรับฟังผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกหรือการสังเกตแบบมีส่วนร่วม เพื่อเข้าใจอัตลักษณ์ผ่านประสบการณ์ของนักท่องเที่ยว

ในการออกแบบเครื่องประดับ ข้อมูลจากนักท่องเที่ยวที่ถ่ายทอดผ่านประสบการณ์ เช่น ความประทับใจต่อสถาปัตยกรรม ลวดลาย ประติมากรรม หรือความเชื่อท้องถิ่น จะถูกนำมาพิจารณาและตีความด้วยเจตจำนงในการค้นหาอัตลักษณ์ การออกแบบที่เกิดขึ้นจึงเป็นการสะท้อนอัตลักษณ์ของวัฒนธรรม

วิธีวิทยานี้จึงเหมาะสมในการใช้ค้นหาอัตลักษณ์เพื่อออกแบบเครื่องประดับที่มีนัยทางวัฒนธรรม โดยอาศัยข้อมูลเชิงลึกซึ่งแฝงไว้ด้วยอารมณ์ ความทรงจำ และความรู้สึกของนักท่องเที่ยว อันจะทำให้ผลงานออกแบบมีคุณค่าทั้งด้านรูปแบบและมิติทางความงาม

3. กรอบแนวความคิดในการศึกษาวัตถุประสงค์การวิจัยที่ 3

กรอบแนวคิดในการศึกษาวัตถุประสงค์การวิจัยที่ 3 เพื่อออกแบบเครื่องประดับจากภูมิปัญญาวัฒนธรรมราชวราวมหาวิหาร ผู้วิจัยได้นำรูปแบบภูมิปัญญาภายในวัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหารของวัตถุประสงค์ที่ 1 ผสมผสานกับหลักการออกแบบเชิงสร้างสรรค์ เชิงวัฒนธรรม โดยสร้างสรรค์ให้มีรูปแบบที่สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยวจากการศึกษาในวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ 2 และสามารถพัฒนารูปแบบที่หลากหลาย สามารถประยุกต์ใช้วัสดุต่าง ๆ แต่ยังคงอัตลักษณ์ของพื้นที่เป้าหมายในงานวิจัยได้ ภายใต้แนวการเปลี่ยนแปลงและความต่อเนื่องในการสร้างสรรค์งานออกแบบเชิงวัฒนธรรม โดยมีแนวคิดด้านการออกแบบเครื่องประดับจากมรดกทางวัฒนธรรมและการอนุรักษ์ ในการวิจัย

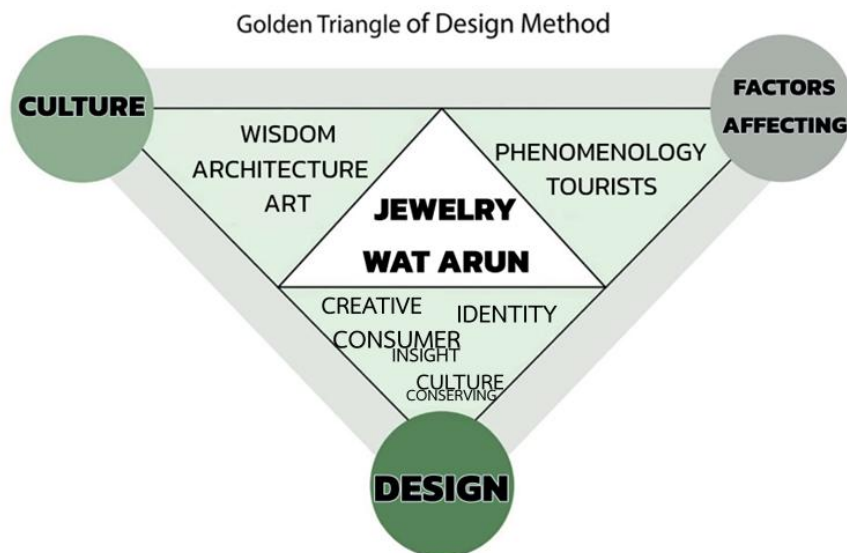
แนวคิดหลักของการออกแบบเครื่องประดับจากมรดกทางวัฒนธรรม

การบูรณาการมรดกทางวัฒนธรรมและการออกแบบร่วมสมัยใช้แนวคิดจากมรดกทางวัฒนธรรมทั้งรูปธรรม เช่น โบราณวัตถุ สถาปัตยกรรม และนามธรรม เช่น ความเชื่อ ภูมิปัญญา เพื่อสร้างเครื่องประดับที่มีเอกลักษณ์ วัฒนธรรมถูกมองว่าเป็นแรงบันดาลใจและทุนสร้างสรรค์ที่สามารถต่อยอดเชิงพาณิชย์ได้

อัตลักษณ์เป็นจุดเริ่มต้นของการออกแบบการศึกษาอัตลักษณ์ของพื้นที่นำไปสู่การออกแบบที่สะท้อน “ตัวตนท้องถิ่น” ผ่านรูปทรง ลวดลาย วัสดุ และความหมายในเครื่องประดับ

แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative economy) สำหรับการออกแบบเครื่องประดับจากมรดกทางวัฒนธรรมถูกมองว่าเป็นการยกระดับสินค้า เพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ และตอบสนองต่อตลาดที่ให้ความสำคัญกับเรื่องราวและคุณค่า

โดยผู้วิจัยได้สรุปแนวคิดด้านการออกแบบเครื่องประดับและการอนุรักษ์ใน 4 ด้าน คือ ด้านการสร้างสรรค์ ด้านความสวยงาม ด้านการตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค และด้านอนุรักษ์วัฒนธรรม

ภาพที่ 1 Conceptual framework

ที่มา : อนุชา กลมเกลี้ยง และฤทธิรัตน์ ดารารัตน์

วิธีดำเนินการวิจัย

1. วิธีการดำเนินงานวิจัยเพื่อศึกษารูปแบบภูมิปัญญาภายในวัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหาร ดำเนินการโดยศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ประวัติความเป็นมา ภูมิปัญญา เอกลักษณ์ โดยเจาะจงในรายละเอียดและองค์ประกอบของสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมที่พบภายในวัด ซึ่งค้นหาข้อมูลให้สอดคล้องกับประเด็นที่ผู้วิจัย

ได้กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์ ทำการสัมภาษณ์เป็นรายบุคคล และผู้วิจัยใช้วิธีการลงพื้นที่โดยเข้าไปเป็นผู้สังเกตและถ่ายรูปในพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลที่สำคัญ

1.1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informant) คือ ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์ศิลป์และโบราณคดีที่มีประสบการณ์ในการวิจัยหรือที่เกี่ยวข้องกับวัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหาร จำนวน 5 ท่าน โดยเลือกด้วยวิธีการแบบเจาะจง (Purposive sampling)

1.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) โดยทำการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญให้สอดคล้องตามประเด็นที่ผู้วิจัยได้กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์ และ 2) การสังเกต

1.3 การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) ทำการวิเคราะห์เนื้อหาในประเด็นของรูปแบบสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมที่พบในวัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหาร

2. วิธีการดำเนินงานเพื่อศึกษาความเห็นด้านอัตลักษณ์และความต้องการของนักท่องเที่ยววัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหาร ดำเนินการโดยใช้กระบวนการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบโควตาโดยแบ่งนักท่องเที่ยวเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) นักท่องเที่ยวจากยุโรป 2) นักท่องเที่ยวจากเอเชีย และ 3) นักท่องเที่ยวภายในประเทศ โดยศึกษาความสัมพันธ์ของกระบวนการตัดสินใจซื้อของนักท่องเที่ยวเพื่อวิเคราะห์ความต้องการของนักท่องเที่ยว

2.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวที่วัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหาร จำนวน 100 คน

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามซึ่งมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) ซึ่งกำหนดค่าคะแนน (Weight) ออกเป็น 5 ระดับ

2.3 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

3. วิธีการดำเนินงานวิจัยเพื่อออกแบบเครื่องประดับจากอัตลักษณ์ภูมิปัญญาภายในวัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหาร ดำเนินการโดยใช้กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลที่ศึกษาที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญรวมถึงข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสอบถามถึงปัจจัยความเห็นด้านอัตลักษณ์และความต้องการของนักท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อรูปแบบของเครื่องประดับเพื่อนำไปสู่การออกแบบจากอัตลักษณ์ภูมิปัญญา

ภายในวัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหาร โดยใช้การวิเคราะห์รายละเอียดของผลิตภัณฑ์ PSD ผ่านโปรแกรม Matrix and Interaction Evaluation

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาและรวบรวม "รูปแบบภูมิปัญญาภายในวัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหาร" ผู้วิจัยได้ศึกษารูปแบบภูมิปัญญาที่พบในวัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหาร จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์ ศิลปและโบราณคดี รวมถึงการลงพื้นที่จริง และรวบรวมเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผลการศึกษาพบว่า ภูมิปัญญาที่พบในวัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหารภายในวัดนั้นมี 3 ประเด็น ได้แก่ 1) สถานที่ 2) สถาปัตยกรรม และ 3) ศิลปกรรม

1.1 สถานที่สำคัญในวัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหาร

พระอุโบสถ ตั้งอยู่ทางด้านเหนือของวัด เป็นสถาปัตยกรรมชั้นสูงในสมัยรัชกาลที่ 2 มีจิตรกรรมฝาผนังรอบด้าน แสดงพุทธประวัติ ทศชาติ และคติสอนใจต่าง ๆ ประดิษฐานพระพุทธรูปมุนีศรีราชนครโลกธาตุติลก เป็นพระประธานซึ่งมีพระบรมอัฐิรัชกาลที่ 2 บรรจุอยู่ใต้พระพุทธรูปอาสน์ ภายในมีพุทธลักษณะทางศิลปกรรมรัตนโกสินทร์ พร้อมลวดลายประดับกระเบื้องจีน และงานปิดทองทั้งดงาม

พระปรางค์ประธานและกลุ่มพระปรางค์ พระปรางค์สูงเกือบ 70 เมตร สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 3-4 แสดงคติจักรวาลตามพุทธศาสนา โดยพระปรางค์ใหญ่แทนเขาพระสุเมรุ ส่วนพระปรางค์เล็กสี่องค์แทนทวีปทั้งสี่ รอบพระปรางค์ประดับด้วยเครื่องถ้วยจีน และมีประติมากรรม เช่น กิณรี กิณรี ยักษ์แบก เทวดาแบก สี่ถึง ป่าหิมพานต์และจักรวาล

โบสถ์น้อย (ศาลสมเด็จพระเจ้าตากสิน) เป็นอุโบสถหลังเดิมของวัดสร้างมาตั้งแต่สมัยอยุธยาเชื่อว่าเคยเป็นที่ประทับของสมเด็จพระเจ้าตากสินเมื่อทรงสร้างพระราชวังในฝั่งธนบุรี มีรูปปั้นและศาลสถิตดวงพระวิญญาณของพระองค์ พร้อมพระพุทธรูปประธานและบริวาร

วิหารน้อยและพระเจดีย์มหาจุฬามณีจำลอง เคยเป็นที่ประดิษฐานพระแก้วมรกตในสมัยธนบุรี ปัจจุบันประดิษฐานพระเจดีย์จุฬามณีจำลอง ซึ่งสื่อถึงเจดีย์บนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ และมีพระเขียวแก้วจำลอง

มณฑปพระพุทธบาทจำลอง ตั้งอยู่ระหว่างพระวิหารและระเบียงคดสร้างในรัชกาลที่ 3 เพื่อให้พุทธศาสนิกชนได้สักการะรอยพระพุทธบาทเชิงสัญลักษณ์

พระวิหารหลวง ประดิษฐานพระพุทธรูปสัมฤทธิ์มหาบุรุษลักษณะอดีตยานุปฏิรูป เป็นพระพุทธรูปประธานประจำวิหารหลวงและพระแจ้ง ศิลปะแบบล้านช้าง

ระเบียงคดและซุ้มเสมา ระเบียงคดล้อมรอบพระอุโบสถ ประดับด้วยพระพุทธรูปนั่งเรียงรายซุ้มเสมาเป็นหินอ่อนแบบบุษบกยอดเจดีย์ สืบถึงวัดหลวงที่สร้างหรือบูรณะโดยพระมหากษัตริย์

เจดีย์ย่อไม้สิบสอง เป็นเจดีย์ศิลปะอยุธยาตอนปลาย ผสมรัตนโกสินทร์ ตอนต้น สร้างขึ้นด้านข้างพระวิหารเพื่อใช้ประกอบศาสนพิธีสำคัญ

ยักษ์วัดแจ้ง ยักษ์ทวารบาลหน้าพระอุโบสถประตูทางเข้ามียักษ์ 2 ตน คือ ทศกัณฐ์ และสหัสเดชะ ยืนเฝ้าและมียักษ์ศิลปะจีนสืบถึงเทพผู้ปกป้องรักษาสถานที่ศักดิ์สิทธิ์

แก่งจันทน์ สถานที่แสดงอิทธิพลสถาปัตยกรรมจีนซึ่งนิยมสร้างในรัชกาลที่ 2-4

1.2 ด้านสถาปัตยกรรมวัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหาร

ด้านรูปแบบทางสถาปัตยกรรมวัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหารสะท้อนถึงอัตลักษณ์อันโดดเด่นของยุคต้นรัตนโกสินทร์ ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัยจากการศึกษาองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมของวัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหาร ทั้งในแง่ของโครงสร้าง ประโยชน์ใช้สอย ความเชื่อทางศาสนา และระบบความหมายที่แฝงอยู่ในสัญลักษณ์ของงานช่าง

การออกแบบองค์ประกอบของวัดสะท้อนอัตลักษณ์ของวัดหลวงในพระนครอย่างชัดเจน โดยวางผังวัดแบบสมมาตร แบ่งพื้นที่ระหว่างพุทธาวาสและสังฆาวาสอย่างชัดเจน และเน้นโครงสร้างที่สัมพันธ์กับทิศทางของธรรมชาติ เช่น การหันหน้าโบสถ์ไปทางทิศตะวันออกเพื่อรับแสงอาทิตย์ยามเช้า แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างภูมิปัญญาทางสถาปัตยกรรมกับจักรวาลวิทยาในทางพุทธศาสนา

องค์ประกอบเด่น ได้แก่ พระปรางค์องค์ใหญ่ซึ่งตั้งอยู่ใจกลางวัด มีลักษณะเป็นเจดีย์ทรงปรางค์แบบขอมสูงชะลูด สะท้อนการผสมผสานระหว่างศิลปกรรมอินเดียกับสถาปัตยกรรมไทยในยุคสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว โครงสร้างมีความซับซ้อน ประดับด้วยชั้นกระเบื้องลายครามและภาชนะกระเบื้องที่นำมาจากจีน โดยสะท้อนแนวคิดทางพุทธศาสนาในมิติจักรวาลวิทยาการผังวัดยังคงเอกลักษณ์ของวัดไทยในพระนครคือ การจัดวางโครงสร้างแบบสมมาตร มีระเบียบ มีการแยกพื้นที่พุทธาวาสกับสังฆาวาสชัดเจน โดยใช้กำแพงแก้วล้อมรอบพื้นที่สำคัญ โบสถ์ วิหาร ศาลา และพระปรางค์ถูกออกแบบในมุขสัมพันธ์เชิงจิตวิญญาณต่อ

กันและสอดคล้องกับทิศทางของธรรมชาติ เช่น การหันหน้าโบสถ์ไปทางทิศตะวันออกเพื่อรับแสงแรกของวัน

วัดอรุณยังสะท้อนแนวคิดเชิงคติสัญลักษณ์อย่างลึกซึ้ง เช่น พระปรางค์หลักแทนเขาพระสุเมรุ ส่วนปรางค์บริวาร 4 ทิศ แทนทวีปทั้งสี่ที่ล้อมรอบจักรวาล การประดับด้วยรูปยักษ์และเทวดานั้นก็มีรากฐานจากความเชื่อเรื่องการปกป้องสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ ปูนปั้นที่ประดับด้วยลายพรรณพฤกษา สัตว์หิมพานต์ และรูปสัญลักษณ์นานาชาติ ยังสะท้อนความสัมพันธ์ทางการค้าและวัฒนธรรมในอดีต ในเชิงเทคนิค งานก่อสร้างของวัดอรุณแสดงให้เห็นถึงความเชี่ยวชาญของช่างไทยโบราณในการใช้วัสดุ และการผสมผสานศิลปะจีน ทั้งนี้แสดงให้เห็นถึงการประสานระหว่างศิลปะแบบพื้นถิ่นกับอิทธิพลต่างชาติผ่านภูมิปัญญาช่างหลวงและช่างพื้นบ้านในยุครัตนโกสินทร์ตอนต้น

องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมอื่น ๆ เช่น วิหารคด เจดีย์ย่อมุมไม้สิบสอง วิหารน้อย และเก๋งจีน ยังแสดงให้เห็นถึงการประยุกต์ใช้รูปแบบจากศิลปกรรมสมัยอยุธยาตอนปลายและล้านช้าง ซึ่งยังมีอิทธิพลต่อสถาปัตยกรรมในช่วงรัตนโกสินทร์ตอนต้น โครงสร้างเหล่านี้เป็นหลักฐานถึงการเปลี่ยนผ่านของยุคสมัยและการปรับตัวของงานสถาปัตยกรรมให้สอดคล้องกับยุคสมัยและความนิยมในรัชสมัยต่าง ๆ

1.3 ด้านศิลปกรรมวัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหาร

ในด้านศิลปกรรมภายในวัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหารมีศิลปะที่มีองค์ประกอบอันทรงคุณค่าทั้งด้านความงาม เทคนิค และคติความเชื่อ ในช่วงรัชกาลที่ 2-4 ซึ่งมีการบูรณะและตกแต่งวัดอย่างวิจิตร ทำให้วัดแห่งนี้กลายเป็นสถานที่แสดงศิลปกรรมชั้นสูงในสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ ทั้งในรูปของประติมากรรมจิตรกรรม และงานประณีตศิลป์อื่น ๆ

พระอุโบสถของวัดซึ่งสร้างขึ้นในรัชกาลที่ 2 เป็นตัวอย่างสำคัญของศิลปกรรมไทยที่มีการผสมผสานระหว่างโครงสร้างและการตกแต่งที่แสดงออกถึงคติธรรม พระอุโบสถมีฐานยกสูง หลังคาลดชั้นประดับกระเบื้องเคลือบสี หน้าบันไม้แกะสลักลวดลายเทวดาถือพระขรรค์ แสดงให้เห็นถึงฝีมือการแกะสลักที่ละเอียดและเปี่ยมด้วยพลังสื่อความหมาย ภายในพระอุโบสถยังประดับด้วยจิตรกรรมฝาผนังที่เล่าเรื่องพุทธประวัติ เวสสันดรชาดก และสุภาชิตโบราณ ซึ่งไม่เพียงแต่ทำหน้าที่เป็นศิลปกรรมประดับ แต่ยังแฝงคำสอนแก่พุทธศาสนิกชน

พระพุทธรูปมิตราธิราชโลกธาตุโลก พระประธานในพระอุโบสถนับเป็นศิลปกรรมประติมากรรมที่มีคุณค่าทางศิลปะและประวัติศาสตร์ เนื่องจากมีข้อ

สันนิษฐานว่าพระพักตร์ขององค์พระเป็นผีพระหัตถ์ของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย และได้ฐานยังบรรจุพระบรมอัฐิของพระองค์ ทำให้รูปเคารพองค์นี้กลายเป็นเครื่องสื่อทางจิตวิญญาณและการเมืองในบริบทของราชสำนัก

การตกแต่งพระปรารักษ์ด้วยเทคนิคถ้วยกระเบื้องจีน นอกจากจะมีคุณค่าเชิงสถาปัตยกรรมแล้ว ยังถือเป็นงานศิลปกรรมตกแต่งที่แสดงออกถึงการจัดองค์ประกอบศิลป์ได้อย่างสวยงาม ลวดลายที่ได้จากการจัดเรียงถ้วยชามจีนตัดแต่งเหล่านี้ออกให้เกิดจังหวะของเส้น สี และรูปทรงที่สอดคล้องกันเป็นลวดลายไทย เช่น รูปพรรณพฤกษา สัตว์หิมพานต์ เทพยดาและยักษ์ ที่มีบทบาทสำคัญในคติความเชื่อเรื่องการปกป้องเขาพระสุเมรุ ซึ่งเชื่อว่าเป็นศูนย์กลางของจักรวาลในพุทธจักรวาลงานประติมากรรมประดับอื่น ๆ รอบองค์ปรารักษ์ เช่น กิณรี กิณรี ยักษ์แบก และพระอินทร์ทรงช้างเอราวัณ ต่างแสดงถึงการนำรูปเคารพจากโลกสวรรค์ในจักรวาลทัศน์พุทธศาสนา มาแสดงในรูปของศิลปกรรมไทยที่มีเอกลักษณ์

องค์ประกอบจากสถาปัตยกรรมอย่าง “เก๋งจีน” ภายในวัดยังแสดงให้เห็นถึงการรับเอาศิลปะต่างชาติเข้ามาผสมผสานในบริบทไทย ทั้งด้านรูปลักษณ์ โครงสร้างหลังคา และการประดับลวดลายแบบจีน ประยุกต์จัดวางแบบไทย ๆ สร้างความกลมกลืนกับบริบทดั้งเดิม ทั้งหมดนี้บ่งบอกถึงพัฒนาการของศิลปกรรมไทยที่มีพลวัตและสามารถปรับเปลี่ยนตามยุคสมัย

ศิลปกรรมในวัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหารไม่ได้มีความงามเพียงเชิงรูปธรรม แต่ยังฝังรากอยู่ในระบบความเชื่อ สะท้อนให้เห็นถึงความสามารถของช่างไทยในการเชื่อมโยงศิลปกรรมกับธรรม ผ่านองค์ประกอบที่มีทั้งความงาม และความศักดิ์สิทธิ์

ข้อมูลที่ศึกษาจากวัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหารเผยให้เห็นถึงอัตลักษณ์ภูมิปัญญาที่ผสมผสานระหว่างคติจักรวาลวิทยา งานช่างหลวง ศิลปะต่างชาติ โดยเฉพาะใน “พระปรารักษ์ประธาน” ซึ่งเป็นศูนย์กลางสัญลักษณ์แทนเขาพระสุเมรุ มีความโดดเด่นในเชิงสถาปัตยกรรมและศิลปกรรม คือการประดับด้วยถ้วยชามกระเบื้องจีน ที่นำมาจัดเรียงเป็นลวดลายพรรณพฤกษา เทวดา และสัตว์หิมพานต์ สะท้อนทั้งคติความเชื่อทางศาสนา ความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรม และความวิจิตรช่าง ที่เป็นจุดที่มีความโดดเด่นที่สุดของพื้นที่ศึกษาซึ่งนำไปสู่การถอดอัตลักษณ์ภูมิปัญญา ในการออกแบบเครื่องประดับ

2. ความคิดเห็นด้านอัตลักษณ์และความต้องการของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมายังวัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหาร มีจุดมุ่งหมายเพื่อทำความเข้าใจในรูปแบบ

ของประสบการณ์การรับรู้ของนักท่องเที่ยวในเชิงลึก โดยอิงแนวคิดปรากฏการณ์วิทยา (Phenomenology) ซึ่งเน้นการถอดรหัสความหมายของประสบการณ์ส่วนบุคคล ภายใต้บริบททางวัฒนธรรมและพื้นที่การเข้าใจประสบการณ์ของนักท่องเที่ยว

จากการศึกษา พบว่า นักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างที่มาท่องเที่ยวที่วัดอรุณมี จุดมุ่งหมายอื่นนอกเหนือจากการท่องเที่ยวเชิงศาสนา หากแต่มีความคาดหวังต่อ ประสบการณ์ที่เชื่อมโยงกับภาพจำของประเทศไทย เช่น สถาปัตยกรรมพระปรางค์ ลวดลายและเทคนิคประดับกระเบื้องเคลือบ และบรรยากาศแม่น้ำเจ้าพระยา เป็นต้น ซึ่งล้วนเป็นองค์ประกอบที่กระตุ้นให้เกิดการรับรู้และการตีความในเชิงสัญลักษณ์ การ มาเยือนวัดอรุณสร้างความประทับใจในระดับความรู้สึกทางวัฒนธรรมมากกว่าการ รับชมวัตถุศิลป์ทั่วไป โดยเฉพาะการสื่อสารผ่านลวดลายอันวิจิตรของพระปรางค์

นักท่องเที่ยวที่มาวัดอรุณฯ ให้ความสำคัญกับความรู้สึกในสถานที่ (sense of place) ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวชาว ต่างประเทศที่ระบุว่า พระปรางค์เปรียบเสมือนสัญลักษณ์ของไทยและวัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหาร

เมื่อพิจารณาภายใต้กรอบแนวคิดเชิงปรากฏการณ์วิทยา ประสบการณ์ของ นักท่องเที่ยวสามารถจำแนกเป็น 3 มิติ ได้แก่ (1) การรับรู้ทางประสาทสัมผัส (ลวดลาย สี เสียง และกลิ่น) (2) การตีความสัญลักษณ์และความหมายทางวัฒนธรรม และ (3) ความรู้สึกทางอารมณ์ที่เกิดขึ้นขณะอยู่ในพื้นที่

ผู้วิจัยจึงนำประสบการณ์ที่เชื่อมโยงภาพของนักท่องเที่ยวและแนวคิดเชิง ปรากฏการณ์วิทยา 3 มิติ มาเป็นส่วนประกอบในการวิเคราะห์โดยใช้ลวดลายและ เทคนิคประดับกระเบื้องเคลือบมาเป็นแรงบันดาลใจในการออกแบบเครื่องประดับ จากอัตลักษณ์ภูมิปัญญาวัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหาร

3. ขั้นตอนการออกแบบเครื่องประดับจากอัตลักษณ์ภูมิปัญญาวัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหาร ผู้วิจัยได้ออกแบบโดยอิงจากข้อมูลที่ได้สัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับวัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหารในเรื่อง ของภูมิปัญญาภายในวัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหาร และผู้วิจัยลงพื้นที่เพื่อ สืบหาพื้นที่เป้าหมายด้วยตนเอง และได้สำรวจกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวภายในวัด อรุณราชวรารามราชวรมหาวิหารเพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อรูปแบบของเครื่องประดับ และทำการออกแบบเครื่องประดับโดยใช้แรงบันดาลใจในการออกแบบจาก องค์ประกอบลวดลายจากเทคนิคประดับกระเบื้องเคลือบรอบพระปรางค์วัดอรุณมา จัดเรียงใหม่ และใช้ทองเป็นโลหะตัวเรือนของเครื่องประดับ ด้วยยอดของพระปรางค์

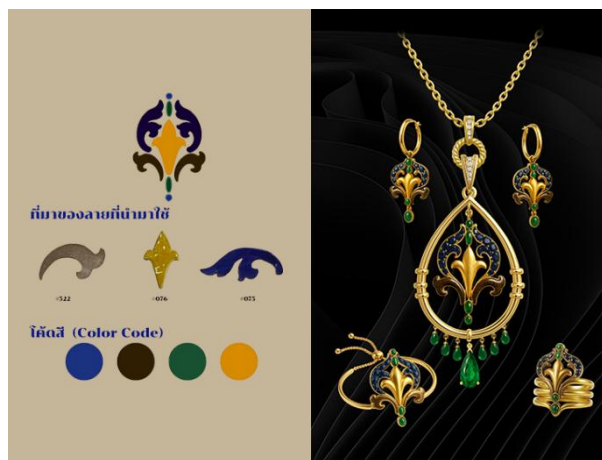
Figure 1 displays five jewelry sets, labeled A1 through A5, arranged horizontally. Each set includes a necklace, earrings, and a bracelet or ring. The sets are designed with various gemstones and metals, including gold, silver, and diamonds. A1 features a large pendant with a green gemstone and a matching bracelet. A2 has a necklace with a central floral pendant and a matching bracelet. A3 includes a necklace with a large central pendant and a matching bracelet. A4 features a necklace with a large central pendant and a matching bracelet. A5 includes a necklace with a large central pendant and a matching bracelet.

The diagram illustrates the relationship between a diamond-shaped matrix of numbers and a table of Product Design Specifications (PDS). The matrix is a 10x10 grid with numbers 10, 9, 8, 7, 6, 5, 4, 3, 2, 1 arranged in a diamond pattern. The table, titled 'The Product Design Specification (PDS)', lists 10 specifications (A1 to A10) and their corresponding values for 10 different products (1 to 10). The values are color-coded: green for specifications A1, A2, A3, A4, A5 and products 1, 2, 3, 4, 5; pink for specifications A6, A7, A8, A9, A10 and products 6, 7, 8, 9, 10.

The Product Design Specification (PDS)										
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
A1 (10x223=2,230)	2	2	2	2	3	3	2	2	3	2
A2 (9x 205 = 1,845)	2	2	1	2	3	3	2	2	1	2
A3 (8x 200 = 1,600)	2	2	2	1	2	2	2	1	3	2
A4 (7x 168 = 1,176)	1	2	2	1	2	2	2	1	2	2
A5 (11x 286 = 3,146)	3	3	3	3	3	2	2	3	3	2
A6 (10x 223 = 2,230)	2	2	2	2	3	3	2	2	3	2
A7 (9x 205 = 1,845)	2	2	1	2	3	3	2	2	1	2
A8 (8x 200 = 1,600)	2	2	2	1	2	2	2	1	3	2
A9 (7x 168 = 1,176)	1	2	2	1	2	2	2	1	2	2
A10 (11x 286 = 3,146)	3	3	3	3	3	2	2	3	3	2

132

เมื่อนำแบบร่างมาวิเคราะห์รายละเอียดของผลิตภัณฑ์ PS.D. ผ่านโปรแกรม Matrix and Interaction Evaluation และได้รูปแบบที่สอดคล้องกับรายละเอียดข้างต้นแล้ว รูปแบบที่ได้รับการประเมินมากที่สุด 3 อันดับ เพื่อนำไปทำต้นแบบคือ แบบร่าง A1 A2 และ A5 จากนั้นผู้วิจัยได้นำรูปแบบดังกล่าวไปประเมินความเหมาะสมโดยผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบเครื่องประดับ จำนวน 3 คน อีกครั้ง

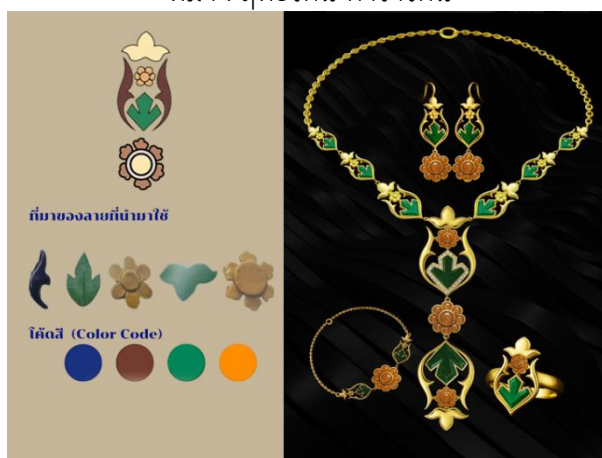

ภาพที่ 4 รูปแบบ A1 เครื่องประดับจากอัตลักษณ์ภูมิปัญญาวัดอรุณราชวราราม
ราชวรมหาวิหาร
ที่มา : ฤทธิรัตน์ ดารารัตน์

ภาพที่ 5 รูปแบบ A2 เครื่องประดับจากอัตลักษณ์ภูมิปัญญาวัดอรุณราชวราราม
ราชวรมหาวิหาร

ที่มา : ฤทธิรัตน์ ดารารัตน์

ภาพที่ 6 รูปแบบ A5 เครื่องประดับจากอัตลักษณ์ภูมิปัญญาวัดอรุณราชวราราม
ราชวรมหาวิหารที่ 3
ที่มา : ฤทธิรัตน์ ดารารัตน์

ตารางที่ 1 ผลประเมินเครื่องประดับจากอัตลักษณ์ภูมิปัญญาวัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหาร

รายละเอียด	รูปแบบ A1		รูปแบบ A2		รูปแบบ A5	
	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.
1.ด้านความสวยงาม						
1.1 คุณค่าความงาม	3.50	1.00	3.50	1.00	4.83	0.40
1.2 ความเป็นเอกลักษณ์	3.67	1.00	3.00	0.08	4.50	0.54
1.3 การจัดวางองค์ประกอบ	3.50	1.00	3.00	0.08	4.66	0.51
2.ด้านการสร้างสรรค์						
2.1 ผสมผสานความทันสมัย	4.00	0.63	3.66	0.81	4.83	0.40
2.2 โดดเด่นน่าสนใจ	3.33	0.51	3.83	0.75	4.50	0.54
2.3 รูปแบบแปลกใหม่	3.33	0.51	4.66	0.51	4.50	0.54
3.ด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรม						
3.1 การสื่อสารผ่านอัตลักษณ์ภูมิปัญญา วัดอรุณ	3.83	0.75	3.66	0.81	4.50	0.54
3.2 ความเป็นเอกลักษณ์ของเทคนิค และลวดลาย	4.33	0.51	3.00	0.08	4.17	0.75
3.3 อนุรักษ์งานศิลปะไทย	4.17	0.75	3.33	0.51	4.33	0.51

รายละเอียด	รูปแบบ A1		รูปแบบ A2		รูปแบบ A5	
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.
4.ด้านการใช้งานตอบสนองความต้องการผู้บริโภค						
4.1 การเชื่อมโยงกับสถานที่พระปรารักษ์	3.67	1.00	3.00	0.08	4.33	0.51
วัดอรุณ						
4.2 สามารถสะท้อนอัตลักษณ์วัดอรุณ	3.67	1.00	3.00	0.08	4.50	0.54
4.3 รูปแบบตอบสนองความต้องการ	3.50	1.00	3.33	0.51	5.00	0.00
ค่าเฉลี่ยรวม	3.71	0.80	3.42	0.44	4.55	0.48

จากตาราง พบว่า รูปแบบเครื่องประดับจากอัตลักษณ์ภูมิปัญญาวัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหาร รูปแบบ A5 มีระดับความเหมาะสมอยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X} = 4.55$, S.D. = 0.48) ซึ่งถือได้ว่ามีความเหมาะสมสำหรับการนำมาสร้างเป็นต้นแบบต่อไปลำดับที่ 2 คือ รูปแบบ A1 มีระดับความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.71$, S.D. = 0.80) และลำดับที่ 3 คือ รูปแบบ A2 มีระดับความเหมาะสมอยู่ในระดับต่ำ ($\bar{X} = 3.42$, S.D. = 0.44)

จากการประเมินรูปแบบเครื่องประดับจากอัตลักษณ์ภูมิปัญญาวัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหาร ทั้ง 3 รูปแบบ พบว่า รูปแบบ A5 มีระดับความเหมาะสมอยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X} = 4.55$, S.D. = 0.48) ซึ่งผู้วิจัยได้ปรับปรุงและพัฒนาแบบจากการประเมิน ผนวกกับความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ ไปสู่กระบวนการ final design เพื่อสร้างต้นแบบเครื่องประดับจากอัตลักษณ์ภูมิปัญญาวัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหาร

ภาพที่ 7 final design เครื่องประดับจากอัตลักษณ์ภูมิปัญญาวัดอรุณราชวราราม
ราชวรมหาวิหาร
ที่มา : ฤทธิรัตน์ ดารารัตน์

สรุปผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 การศึกษาภูมิปัญญาภายในวัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหาร ได้เน้นการรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์ศิลป์ การสังเกตภาคสนาม และการวิเคราะห์เอกสารวิชาการ โดยสรุปองค์ความรู้หลักได้ 3 ด้าน คือ สถานที่ สถาปัตยกรรม และศิลปกรรม ประการแรก ด้านสถานที่ วัดอรุณ ประกอบด้วย สิ่งก่อสร้างสำคัญที่สะท้อนคติและความเชื่อ เช่น พระปรางค์ประธาน ซึ่งแทนเขาพระสุเมรุในคติจักรวาล มณฑปพระพุทธบาทจำลอง วิหารน้อย และโบสถ์น้อยที่มีรากฐานตั้งแต่สมัยอยุธยา ต่างสะท้อนความต่อเนื่องของวัฒนธรรมและศาสนาในพื้นที่เดียวกัน ด้านที่สองคือ สถาปัตยกรรมที่ผสมผสานศิลปะแบบไทย โดยมีพระปรางค์สูงใหญ่ประดับด้วยกระเบื้องจีน เป็นการเชื่อมโยงระหว่างศิลปะพื้นถิ่นกับอิทธิพลต่างชาติอย่างกลมกลืน การออกแบบผังวัดยังยึดตามแนวคิดจักรวาลวิทยา โดยหันหน้าโบสถ์ไปทางทิศตะวันออกและจัดวางองค์ประกอบศักดิ์สิทธิ์อย่างสมมาตร ด้านที่สามคือ ศิลปกรรมซึ่งสะท้อนถึงความประณีตในยุคต้นรัตนโกสินทร์ เช่น จิตรกรรมฝาผนังในพระอุโบสถ งานแกะสลักลวดลายเทวดา งานตกแต่งด้วยถ้วยชามจีน และรูปปั้นสัตว์หิมพานต์ ล้วนมีความหมายในเชิงสัญลักษณ์และคุณค่าทางจิตวิญญาณ

ภูมิปัญญาที่ปรากฏเหล่านี้จึงไม่ใช่เพียงองค์ประกอบทางกายภาพ แต่เป็นการสื่อสารคุณค่าทางศาสนา ศิลปะ และอัตลักษณ์ของความเป็นไทยอย่างลึกซึ้ง ซึ่งสามารถนำไปใช้เป็นฐานข้อมูลสำคัญในการออกแบบผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์อย่างเครื่องประดับที่มีความหมายและรากเหง้าทางวัฒนธรรมได้อย่างมีนัยสำคัญ

วัตถุประสงค์ที่ 2 การศึกษาความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่ออัตลักษณ์ของวัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหารได้ใช้แนวคิดปรากฏการณ์วิทยา (Phenomenology) เป็นกรอบหลัก โดยเน้นการเข้าถึงประสบการณ์ตรงและความรู้สึกเชิงลึกของผู้มาเยือนผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสังเกตแบบมีส่วนร่วมในกลุ่มนักท่องเที่ยวจากยุโรป เอเชีย และไทย จำนวน 100 คน ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่านักท่องเที่ยวไม่ได้มองวัดอรุณเพียงเป็นศาสนสถาน โดยเฉพาะองค์ประกอบอย่างพระปรางค์สูงที่ประดับด้วยกระเบื้องเคลือบ และบรรยากาศแม่น้ำเจ้าพระยา ล้วนส่งผลต่อการรับรู้และความประทับใจแบบองค์รวม เมื่อนำประสบการณ์เหล่านี้มาวิเคราะห์ในกรอบปรากฏการณ์วิทยา พบว่า สามารถแบ่งออกเป็น 3 มิติสำคัญ ได้แก่ 1) การรับรู้ทางประสาทสัมผัส เช่น เสียง ลวดลาย สี และกลิ่นแวลลอมที่กระตุ้นความทรงจำ 2) การตีความเชิงสัญลักษณ์ เช่น พระปรางค์แทนเขาพระสุเมรุ หรือยักษ์เฝ้าประตูแทนเทพผู้พิทักษ์ และ 3) อารมณ์ที่เกิดขึ้นระหว่างอยู่ในพื้นที่ เช่น ความศรัทธา ความประทับใจ และความสงบ ซึ่งข้อมูลเหล่านี้ไม่ใช่เพียงความเห็นเชิงเทคนิค แต่สะท้อน “คุณค่าทางวัฒนธรรม” ที่ถูกถ่ายทอดผ่านความรู้สึกและการจดจำของนักท่องเที่ยว ผู้วิจัยจึงนำข้อมูลเหล่านี้มาเป็นรากฐานในการออกแบบเครื่องประดับที่สามารถสะท้อนอัตลักษณ์ของวัดอรุณในมิติที่ลึกซึ้งและสัมพันธ์กับผู้บริโภคระดับสากล

วัตถุประสงค์ที่ 3 การออกแบบเครื่องประดับ งานวิจัยนี้ได้ประยุกต์ใช้ข้อมูลจากการศึกษาองค์ประกอบภูมิปัญญาในวัดอรุณและความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวมาสังเคราะห์เป็นแนวทางการสร้างสรรค์เครื่องประดับที่สื่อถึงอัตลักษณ์ไทยภายใต้แนวคิดการออกแบบเชิงวัฒนธรรม โดยผู้วิจัยได้จัดทำแบบร่างเครื่องประดับ 3 รูปแบบ แล้วนำเสนอแก่ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบเครื่องประดับเพื่อประเมินความเหมาะสม ผลปรากฏว่า รูปแบบที่ 3 ได้รับคะแนนเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 4.55$, S.D. = 0.48) ในด้านความสวยงาม ความแปลกใหม่ การอนุรักษ์วัฒนธรรม และความสามารถในการเชื่อมโยงกับสถานที่จริง เช่น การใช้ลวดลายจากพระปรางค์ เทคนิคประดับกระเบื้องเคลือบ และองค์ประกอบศิลปะแบบไทยผสมจินตนาการเป็นชิ้นงานที่สวมใส่ได้จริง โดยมีทองเป็นวัสดุตัวเรือนหลักเพื่อสะท้อนคุณค่าและความศักดิ์สิทธิ์ การวิเคราะห์รูปแบบยังอิงตามหลัก The Product Design Specification (PDS) และประเมินผล

ด้วยเครื่องมือ Matrix and Interaction Evaluation เพื่อให้มั่นใจว่าเครื่องประดับนั้นสามารถสะท้อนทั้งความงามและอัตลักษณ์ในเชิงลึก ผลลัพธ์คือการได้แบบต้นแบบที่สามารถต่อยอดเชิงพาณิชย์และเชิงวัฒนธรรม พร้อมต่อยอดในบริบทของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ อัตลักษณ์ในรูปแบบเครื่องประดับจึงกลายเป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดภูมิปัญญาไทยจากพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ไปสู่ผู้สวมใส่ทั่วโลกได้อย่างทรงพลังและร่วมสมัย

เอกสารอ้างอิง

- คชพรรณรัตน์ ดิษบรรจง, อริสา สายศรีโกศล, พระมหาวิชิต อคฺคชิต, สุรัชย์ พุดชู, และ กฤษฎา ดิษบรรจง. (2564). พุทธศาสนสถาน: แนวทางการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและภูมิปัญญาสู่ความเป็นเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในยุควัฒนธรรมร่วมสมัย. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏราชบุรี*, 12(1), 287-302.
- จิระศักดิ์ รุจิพันธ์. (2563). ภูมิปัญญาในงานก่อสร้างวัดไทย. *วารสารวิชาการสถาปัตยกรรม*, 14(1), 52-64.
- ณัฏกร แสงสี และ เลิศพร ภาระสกุล. (2560). อิทธิพลของแรงจูงใจและการรับรู้ของนักท่องเที่ยวชาวตะวันตกที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการมาท่องเที่ยววัดในกรุงเทพมหานคร. *วารสารวิจัยราชภัฏพระนคร*, 12(2), 198-202.
- ทมนี สุขใส. (2567). พฤติกรรมผู้บริโภคต่อการเลือกซื้อสินค้าเกษตรอินทรีย์บนสื่อสังคมออนไลน์เฟซบุ๊กแฟนเพจ กรณีศึกษา ไร่เกษตรอินทรีย์เอบีซี. *วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต*, 12(1), 30-37.
- ธนกฤต ใจสุตา. (2564). การออกแบบเครื่องประดับจากมรดกทางวัฒนธรรม. ห้างหุ้นส่วนจำกัดสวาทิการพิมพ์.
- นพปฎล ธาระวานิช. (2564). การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเกาะรัตนโกสินทร์ [วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิตไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยพะเยา.
- ลธิชา มโนมัยพิบูลย์. (2564). ศิลปกรรมกับอัตลักษณ์ชาติ. *วารสารศิลปกรรมศาสตร์*, 11(2), 112-126.
- Seamon, D. (2000). A way of seeing people and place: Phenomenology in environment-behavior research. In S. Wapner, J. Demick, T. Yamamoto, & H. Minami (Eds.), *Theoretical perspectives in environment-behavior research* (pp. 157-178). Springer.